

ምዕራፍ ሦስት

ወግ

የምዕራፉ ዓላማዎች፡- ተማሪዎች! ይህን ምዕራፍ ከተማራችሁ በኋላ፡-

- ✓ የወግ ጽሑፍን ምንነት ከሌሎች የስነጽሑፍ ዘሮች ጋር በማነጻጸር ታስረዳላችሁ።
- ✓ መጻሕፍት አንብባችሁ ያገኛችሁትን ፍሬ ነገር በራሳችሁ አባባል ትገልጻላችሁ።
- ✓ ቅጥያዎችን ተጠቅማችሁ ቃላትን ታረባላችሁ።
- ✓ ቅጥያዎችን ተጠቅማችሁ ቃላትን ትመስርታላችሁ።
- ✓ ለቃላት አገባባዊ ፍቺ ትሰጣላችሁ።
- ✓ ከጽሑፋችሁ ውስጥ የቃላት ድግግሞሽን፣ ድረታን፣ አላስፈላጊ የቃላት ውሰትን፣ የተሰለፁ ቃላትን በማስወገድ አቃንታችሁ ትጽፋላችሁ።
- ✓ የዕለት ተዕለት ገጠመኛችሁን በማስታወሻ ትይዛላችሁ።
- ✓ ተምሳሌታዊና አያዎ ዘይቤዎችን ከወግ ጽሑፎች ውስጥ ለይታችሁ ታወጣላችሁ።

ቅድመ ንባብ ጥያቄዎች

- ፩. ስነጽሑፍ ምንድን ነው?
- ፪. የምታውቋቸውን የስነጽሑፍ ዘርፎች ተናገሩ።
- ፫. በዕለት ተዕለት ህይወታችሁ ወግ አውግታችሁ ታውቃላችሁ? ያወጋችሁት ስለምን ርዕሰ ጉዳይ ነበር? የምታስታውሱትን ተናገሩ።
- ፬. ቀጥሎ “ወግ” በሚል ርዕስ ምንባብ ቀርቦላችኋል። ክርዕሱ ምን ቁምነገር የምታገኙ ይመስላችኋል? ምንባቡን ካነበባችሁ በኋላ ግምታችሁ ምን ያህል ትክክል እንደነበር አመሳክሩ።

ወግ

ወግ አጭር፣ ዝርዋዊና (ስድ ንባባዊ) ኢ-ልቦለዳዊ የስነጽሑፍ ዘር ነው። ወግ እንደ ረጅም ልቦለድ ወንዝ ተሻግሮ፣ ባህር አቋርጦ በመሄድ ክልደት እስከሞት አይተርክም። የሚቀርብበት ጽሑፋዊ ቅርጽ ዝርወ ሲሆን፣ ጸሐፊው ከየእለት ገጠመኙ ሚዛን ደፍቶ ውስጡን የነካውን መዝዞ በቀጥታ የሚያወጋበት ነው። ደራሲው በጉዳዮቹ ወደ ወገቹ የተሳቡትን ሰዎች በሚገባ ከማወቁም በላይ፣ በብሩህ አእምሮው ጉዳዮቹን እንደተረዳቸው ለአንባቢ የሚያስገነዝብበት ነው። ይህን ሲያደርግም ወግ በሳባቸው ሰዎች ድክመት ሳያመር፣ እኛን ተደራሲያንን ሳያስመርር ለግርምት፣ ትንሽ ጠንክር ሲልም ለትዝብት ያህል ብቻ ስቀን እንድንሸኛቸው ያደርጋል።

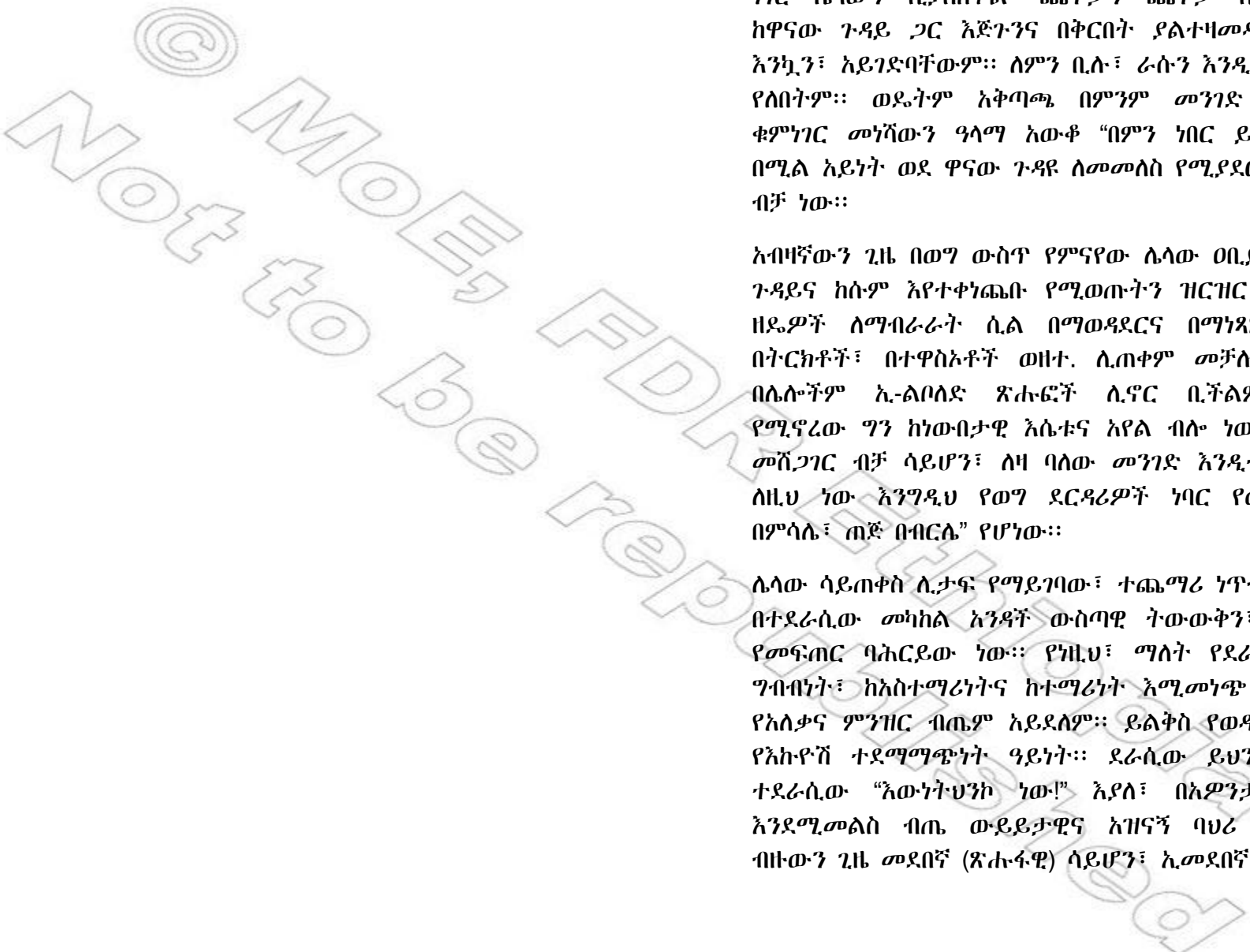
ከአትኩሮት አንጻር ሲታይ፣ ወግ አትኩሮቱን የሚያኖረው እንደ አጭር ልብ ወለድ ሁሉ፣ አንድ የተወሰነ ጉዳይ ወይም ነጠላ ጭብጥ ላይ ነው። ሆኖም አትኩሮቱን በሚያውልበት መንገድ ካጭር ልቦለድ ይለያል። የአጭር ልቦለድ ትኩረት ግራ ቀኝ የማያስብል፣ በቀጥታ መስመር የሚሄድ ድድር ነው። ለጭብጡ መጉላት ፋይዳ የሌለውን ምንም ነገር አያስገባም። በአንጻሩ ወግ ግን ዙሪያ ጥምጥምነትና ልልነት አለው። ስለሆነም ወግ መነሻውን ጉዳይ ደጋግሞ፣ አሰልሶ ይቃኘው፣ ይህንንም እንደ ዓላማ ይውሰደው እንጂ፣ ወደሌሎች ጉዳዮች እንደልቡ መዝመት መመላለስ ይችላል ማለት ነው።

ስለዚህም ልክ በገሀዱ ዓለም ገጠመኛችንን እንደምናወጋ ሁሉ፣ አንድ ነገር ሌላውን ሲያስከትል “ጨዋታን ጨዋታ ሲያመጣው” እንዲሉ ከዋናው ጉዳይ ጋር እጅጉንና በቅርበት ያልተዛመዱ ጉዳዮች ቢሆኑም እንኳን፣ አይገድባቸውም። ለምን ቢሉ፣ ራሱን እንዲያርም ጥብቅ ተፅዕኖ የለበትም። ወዴትም አቅጣጫ በምንም መንገድ ይነገዳል። ዋናው ቁምነገር መነሻውን ዓላማ አውቆ “በምን ነበር ይህን ነገር ያነሳው?” በሚል አይነት ወደ ዋናው ጉዳዩ ለመመለስ የሚያደርገው ሙከራ መኖሩ ብቻ ነው።

አብዛኛውን ጊዜ በወግ ውስጥ የምናየው ሌላው ዐቢይ ባሕርይ፣ ዋናውን ጉዳይና ከሱም እየተቀነጨቡ የሚወጡትን ዝርዝር ጉዳዮች በልዩ ልዩ ዘዴዎች ለማብራራት ሲል በማወዳደርና በማነጻጸር፣ በአስረጅዎች፣ በትርክቶች፣ በተዋስኦቶች ወዘተ. ሲጠቀም መቻሉ ነው። ይህ ባህሪ በሌሎችም ኢ-ልቦለድ ጽሑፎች ሊኖር ቢችልም፣ በወግ ውስጥ የሚኖረው ግን ከነውበታዊ እሴቱና አየል ብሎ ነው። እዚህ መልእክቱ መሸጋገር ብቻ ሳይሆን፣ ለዛ ባለው መንገድ እንዲተላለፍ ያስፈልጋል። ለዚህ ነው እንግዲህ የወግ ደርዳሪዎች ነባር የወግ አዝማች “ነገር በምሳሌ፣ ጠጅ በብርሌ” የሆነው።

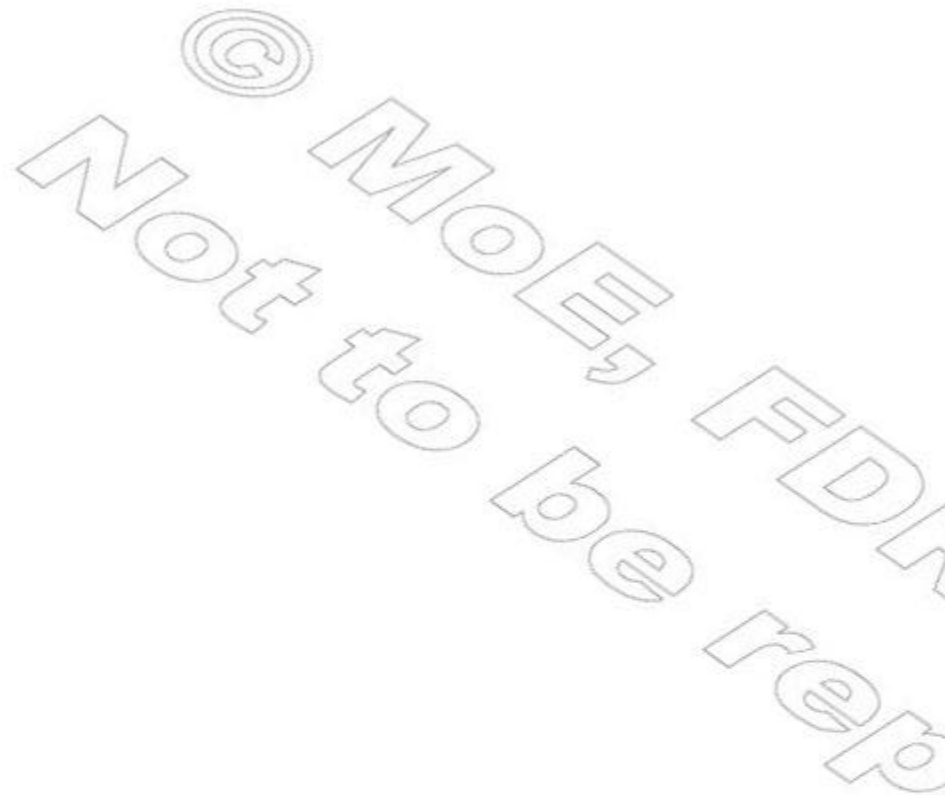
ሌላው ሳይጠቀስ ሊታፍ የማይገባው፣ ተጨማሪ ነጥብ፣ ወግ በደራሲውና በተደራሲው መካከል አንዳች ውስጣዊ ትውውቅን፣ ጥብቅ ግብብነትን የመፍጠር ባሕርይው ነው። የነዚህ፣ ማለት የደራሲውና የተደራሲው ግብብነት፣ ከአስተማሪነትና ከተማሪነት እሚመነጭ ዓይነት አይደለም፤ የአለቃና ምንዝር ብጤም አይደለም። ይልቅስ የወዳጅነት ዓይነት ነው፤ የእኩዮሽ ተደማማጭነት ዓይነት። ደራሲው ይህን ወገን ሲደረድር፣ ተደራሲው “እውነትህንኮ ነው!” እያለ፣ በአዎንታ ራሱን እየነቀነቀ እንደሚመልስ ብጤ ወይይታዊና አዝናኝ ባህሪ አለው። ቋንቋውም ብዙውን ጊዜ መደበኛ (ጽሑፋዊ) ሳይሆን፣ ኢመደበኛ (ንግግራዊ) ነው።

በልቦለድ፣ በድራማና በስነግጥም ሥራዎችም ሆነ በሌሎች የኢ-ልቦለድ ሥራዎች ውስጥ (የህይወት ታሪክን ሳይጨምር)፣ የደራሲውን “የኔነት አሻራ” ሊያድብስብሱ የሚችሉ አያሌ ዘዴዎችና ምክንያቶች አሉ። በወግ ውስጥ ግን የደራሲው ማንነት ሊደበቅ አይችልም። ደራሲው በአንዳች ጉዳይ ላይ ያለው ሐሳብ ይበልጡንም ስሜቱና አስተያየቱ ጎልቶ ይወጣል። ጥላቻዎቹና ውዴታዎቹ፣ ምፀቱና “የእስቲ ይሁን” ትዝብቱ፣ ሽርደዳውና አድናቆቱ ሊሰወር ከሚችል በላይ ነው። “እኔን እንዳይመስል” የማያስብል ዓይነት ወግ ደራሲውም ቢሆን አያወጋም።

ከዚህ ሁኔታ መረዳት የሚቻለው የወግ ደራሲ አንዳችን ጉዳይ በሱነቱ ቀለም ሳያጥኝ (ወይም ሳያጠይም)፣ በሱነቱ ሚዛንም ሳይመጥን እንዲሁ በቁሙ ወይም በደምሳሳው አንዳችን ጉዳይ ሊያነሳ አይችልም። ሥራው ያንዳች ጉዳይ መበለቻ የመሆኑን ያህል፣ የስብእናው መክሰቻም ነው። ስለዚህ በወግ ውስጥ የወጉ ምንነት ብቻ ሳይሆን፣ የወግ ደርዳሪም ማንነት ባንድ ላይ አብሮ ይገኛል፤ ይለያልም። በዚህ ዓይነት ሞት የሚያበስር፣ ሹመት እሚያረዳ ዓይነት ወግ ደርዳሪ እውነተኛ እሱነቱን፣ ውስጣዊ ገመናውን አውጥቶ ፍንትው አድርጎ አላሳየም ለማለት ትደፍራላችሁ?

የወግን ምንነት በሚመለከት የምናነሳው ጉልህና የመጨረሻ ነጥብ፣ ድምፀትን በሚመለከት ይሆናል። መቼውንም የአንዳች ሥራ ድምፀት መደበኛ መልክ የሚታወቀው፣ ደራሲው በአንዳች ጉዳይ ላይ ካለው አተያየትና ከዚህ አተያይ ጋር የሚሰናኝ የቋንቋ አጠቃቀም ዘዴና ችሎታ ሲኖረው ነው። ቀደም ብሎ በደምሳሳው እንደተነሳው፣ ወግ ውይይታዊና ንግግራዊ እንደመሆኑ፣ የተግሳጽ፣ የቁጣ፣ ወዘተ. ድምጾች ብዙ ጊዜ አናገኝበትም። በወግ ውስጥ የሚገኙ ገናን ድምጾቶች፣ የትዕዛብነት፣ የትርብነት፣ ግፋም ቢል የምጽትና የሽርደዳ ዓይነት ናቸው። ጉዳዩ ተደራሲያንን እጅግ ቀርቦ የሚነካ ቢሆን እንኳ፣ ጎንጦ የማያቆስል፣ ወግቶ የማያደማ ነው። ከዚህ የተነሳም ተደራስያን ከወግ ደራሲው ጋር “ጉዳቸውን” እንኳን ሲወያዩ አይሰቀጥጣቸውም። ይልቅስ በራስ እንደማሾፍ ያህል ያዝናናቸዋል። ይህ ከዘርዘር ነገሮች በላይ፣ በድምር

ድምፁ ውስጥ እሚገኝ የማዘናናት፣ የማዋዛት ባሕርይ ወግን ወግ ያሰኘ ነው ማለት ይቻላል።

(መሰረት ህብተማርያም፣ የቡናቤት ስስራችና ሴሶች ወገኖች፣ክገጽ 1-6፣ በመጠኑ ተሻሽሎ የቀረበ)

© MOE, FDIK
Not to be rep...

መልመጃዎች

ክፍል አንድ፡- አንብቦ መረዳት

፩. ስሚክተሎት ጥያቄዎች በምንባቡ መሰረት ከተሰጡ አማራጮች መካከል ተስማሚውን መልስ ምረጡ።

1. ስሚክተሎት ስለ ወግ ትክክል የሆነው የትኛው ነው?
 - ሀ. በዝርዝር የሚቀርብ አጭር ልቦለዳዊ ጽሑፍ ነው።
 - ለ. ደራሲው በፈጠራ መንገድ ገጸባህሪያትን ስሎ ጭብጡን አውጠንጥኖ የሚተርክበት ረጅም ልቦለድ ነው።
 - ሐ. ደራሲው ወገ ያተኮረባቸውን ሰዎች በሚገባ ያውቃቸዋል።
 - መ. ወግ ጸሐፊዎች ብዙ ያላተኮሩበት የልብ ወለድ አንዱ ዘርፍ ነው።
2. ወግ ከአጭር ልቦለድ ጋር የሚመሳሰለው ስሚክተሎት በየትኛው ነው?
 - ሀ. ሁለቱም አንድ ነጠላ ጭብጥ ላይ በማተኮራቸው ነው።
 - ለ. ሁለቱም የልቦለድ ዘርፎች በመሆናቸው ነው።
 - ሐ. ሁለቱም ግራ ቀኝ ሳይሉ በቀጥታ ነገረ ጉዳያቸውን በመግለጻቸው ነው።
 - መ. ሁለቱም ካነሱት ፍሬ ነገር ባለማፈንገባቸው ነው።
3. “ወግ እራሱን እንዲያርም ጥብቅ ተጽእኖ የለበትም” ሲባል ምን ለማለት ተፈልጎ ነው?
 - ሀ. ከዋናው ጉዳይ ጋር የተዛመዱ ነገሮችን ሁሉ በዘፈቀደ መተረክ ይችላል።

- ለ. ከዋናው ጉዳይ ለአፍታ እንኳን መውጣት አይችልም።
- ሐ. ለጭብጡ መገላት ፋይዳ የሌለውን ምንም ነገር አያስገባም።
- መ. የሚደረድረው ወግ ሌላውን ወግ ከጠራ በቅርበት የማይዛመድ ቢሆንም እንኳ፣ ይደረድረዋል።

4. “በወግ ውስጥ የደራሲው ማንነት ሊደበቅ አይችልም።” ሲባል ምን ማለት ነው?

- ሀ. በሌሎች የስነጽሑፍ ዘርፎች የደራሲው ማንነት ድብቅ ነው።
- ለ. የወግ ደራሲ ጉዳዩን ከሚደረድርልን በስተቀር የግሉን ሐሳብ አይጨምርም።
- ሐ. ደራሲው ስለሚደረድረው ወግ ያለው ስሜት፣ ጥላቻና ውዴታ በጽሑፉ ይንጸባረቃል።
- መ. ደራሲው የሚደረድረው ወግ ርዕሰ ጉዳይ ስለራሱ የሚያወሳ ብቻ ነው።

5. የወግ ቋንቋ _____ ነው።

- ሀ. መደበኛና ጽሑፋዊ
- ለ. መደበኛና ዝርዝር
- ሐ. ኢ-መደበኛና ንግግራዊ
- መ. ኢ-መደበኛና ግጥማዊ

6. ከሚከተሉት የወግ ድምጸት ያልሆነው የትኛው ነው?

ሀ. የቁጣና የተግሳጽ	ሐ. የምፀትና የሽርደዳ
ለ. የትዝብትና የትርብት	መ. የማዋዛትና የማዝናናት

፪. ቀጥሎ በቀረቡሳችሁ ዓረፍተ ነገሮች ውስጥ ለተሰመረባችው ቃላትና ሀረጎች በምንባቡ መሠረት አገባባዊ ፍቻቸውን ስጡ።

ምሳሌ፣ በደምሳሳው ሲታይ ወግ ውይይታዊና ንግግራዊ ነው።
(በጥቅሉ፣ በጅምላው)

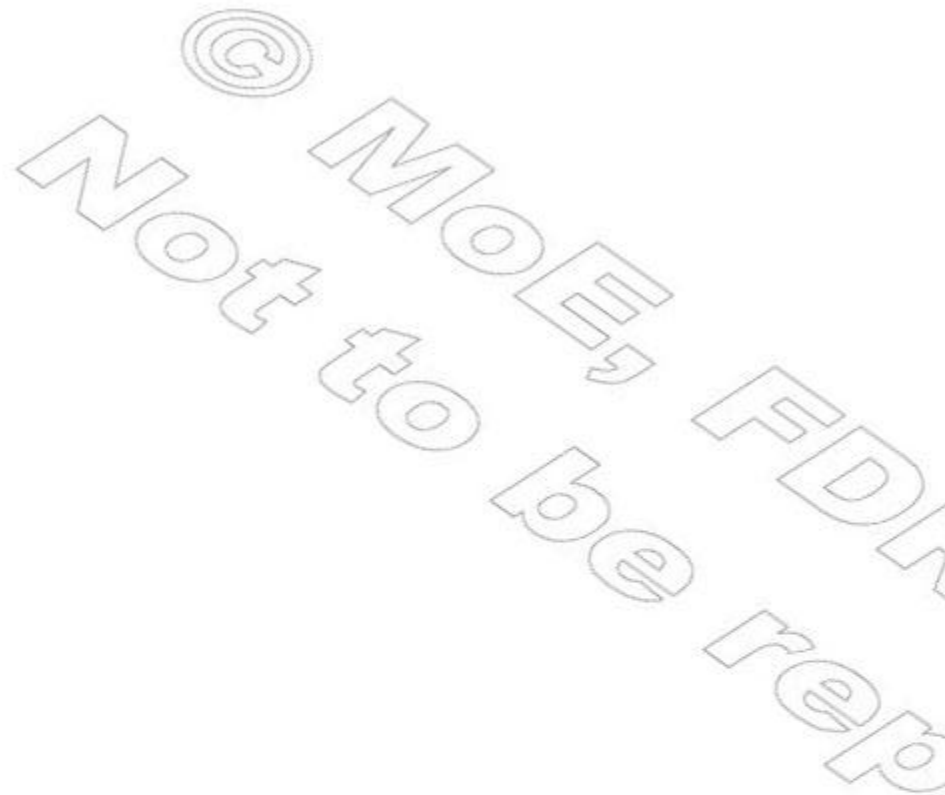
1. የአጭር ልቦለድ ትኩረት ግራ ቀኝ የማያስብል በቀጥታ መስመር የሚሔድ ድድር ነው።
2. ወግ ልልነትና ዙሪያ ጥምጥምነት አለው።
3. መልዕክቱ መሸጋገር ብቻ ሳይሆን ጊዜ ባለው መንገድ እንዲተላለፍ ያስፈልጋል።
4. ወዴትም አቅጣጫ በምንም መንገድ ይነጉዳል።
5. ለዚህ ነው እንግዲህ የወግ ደርዳሪዎች ነባር የወግ አዝማች "ነገር በምሳሌ ጠጅ በብርሌ" የሆነው።
6. ሥራው ያንዳች ጉዳይ መበለቻ የመሆኑን ያህል የደራሲው ስብዕና መከሰቻም ነው።
7. ወግ ተደራሲው እውነትህን እኮ ነው እያለ በአወንታ ራሱን እየነቀነቀ አንደሚመልስ ብጤ ውይይታዊና አዝናኝ ባህሪ አለው።

፫. ምንባቡን በመመርኮዝ ከዚህ በታች የቀረቡ ዓረፍተ ነገሮች የያዙትን ሀሳብ ለክፍል ዓደኞቻችሁ በቃል አብራሩ።

1. የወግ ደራሲውና የተደራሲው ግብብነት ከአስተማሪነትና ከተማሪነት የሚመነጭ አይደለም።
2. አንድ ወግ የሚያነሳው ጉዳይ ተደራሲያንን እጅግ ቀርቦ የሚነካ ቢሆን እንኳ ጎንጦ የማያቆስል፣ ወግቶ የማያደማ ነው።
3. በወግ ውስጥ የወግ ምንነት ብቻ ሳይሆን፣ የወግ ደርዳሪውም ማንነት ባንድ ላይ አብሮ ይገኛል።

ክፍል ሁለት:- መናገር

- ፩. መምህራችሁ የሚጠቁሟችሁን ምንጮች እንዲሁም የምታውቋቸውን መጻሕፍት፣ መጽሐፋችና ጋዜጦች በማጸከስ ስሜታችሁን ለቅዩ በመያዙ ያደነቃችሁትን አንድ ወግ ምረጡ።
- ፪. በቡድን ሆናችሁ ከላይ በተራ ቁጥር ፩ ላይ ያደነቃችሁትን አንድ ወግ በማሳያነት በመጠቀም የወግ ጽሑፍ ከሌሎች የስነጽሑፍ ዘሮች (አጭርና ረጅም ልብ ወለድ፣ ግጥምና ድራማ) ጋር ባለው አንድነትና ልዩነት ላይ ተወያዩ፣ በቡድን ውይይት የደረሳችሁባቸውን የአንድነትና የልዩነት ነጥቦች ለክፍል ዓደኞቻችሁ ግለጹ።

(ውይይታችሁ ወጉ ከሚያነሳው ጭብጥና አትኩሮት፣ ከደራሲው የኔነት አሻራና ከድምፁ አንፃር ከሌሎቹ የስነጽሑፍ ዘሮች በሚለይበትና በሚገናኝበት ነጥብ ላይ ሊያተኩር ይገባል።)

፫. በሬድዮና በቴሌቪዥን የሚተላለፉ ወጎችን አዳምጣችሁ ወይም በጋዜጦች የወጡ ወጎችን አንብባችሁ አንዱን በመምረጥ በተከታዩ ክፍለ ጊዜ ለክፍል ያደኛቸው በራሳችሁ አባባል አውግላችሁ። (የሚደመጡት ወጎች ከደብዳቤዎች ማህደር ፕሮግራም የሚተላለፍ ሰሞነኛ ትዝብቶች፣ በትራፊክ ደህንነት ላይ ያተኮሩ ወጎች፣ በመንገዶች አጠቃቀምና በአገልግሎት አሰጣጥ ላይ ያተኮሩ ጽሁፎች፣ ወዘተ. ሊሆኑ ይችላሉ።)

፬. በጥንድ ሆናችሁ በመወያየት ከምንባቡ ስለወግ የተረዳችኋቸውን ዋና ዋና ሐሳቦች ዘርዝሩ።

ክፍል ሶስት:- መጻፍ

፩. ከዚህ በታች የመስፍን ሀብተማሪያም "ጽልመታዊ አመለካከት" የተሰኘው ወግ ተቀንጭቦ ቀርቦላችኋል። በቡድን ሆናችሁ በማንበብ ከአጭር ልቦለድ ጽሑፍ ጋር ባለው አንድነትና ልዩነት ላይ ተወያዩ፣ የደረሳችሁበትን ከአንድ ገጽ ባልበለጠ ጽፋችሁ በክፍል ውስጥ አቅርቡ።

ጽልመታዊ አመለካከት

በመሰረቱ «ጽልመታዊ አመለካከት» ከ«አምልኮአዊ እምነት» ይለያል- የቀጭን መስመር ግንኙነት ቢኖራቸውም። ትልቁ ልዩነታቸው አምልኮአዊ አመለካከት፣ አያት ቅድመአያት ያሉት መሆኑና ይህኛው እራሱ በራሱ አያት ቅድመአያት መሆኑ ነው። ጽልመታዊ አመለካከት ያለው ሰው ጽልመትን እየወለደ የሚኖር እንጂ፣ “ከዘር ወረሰኩ” የሚለው አንዳችም ነገር የለውም። ጽልመታዊ አመለካከት (Pessimism) በቀላል አነጋገር፣ መጨውን ጊዜ ጨለማ አድርጎ ማየት ማለት ነው። የተዳፈነ የስቃይና የመከራ ፍምን በራስ አነሳሽነት አራግቦ ለነበልባሉ መስገብገብ ማለትም ነው። ጽልመተኛው ሰው «አውቶበስ ምነው ዘገዩ» ስትሉት፣

«ጎማው መንገድ ፈንድቶ ይሆናል ጌታዬ...» የሚልና «ነገ ለመሄድ አስቤ ነበር» ብትሉት፤ «አይሄሄ፤ እኔ አያምረኝም ...» የሚላችሁ አይነት ሰው ነው። «ምኑ ነው ያላማረህ» ብላችሁ ከጠየቃችሁት፤ መመለስ የሚችል አይነት አይደለም። ሆኖም፤ አንገቱን ወደጉልበቱ ዘቅዘቅ እያደረገ፤ ሰለል ደክም ባለች ድምፅ፤ በእርጋታ በሚያወጣቸው አፍዛኝቱ ቃላቱ ዞሮ ዞሮ እንደሚበልጣችሁ አትጠራጠሩ። ባያሳምናችሁ ለጊዜው ይስባችኋል።

ጽልመታዊ አመለካከት ያለው ሰው በንግድም ይሁን በሥራ አለም፤ በሌላም፤ በሌላም፤ ሙያ (ትልቅ ደረጃ ላይ የሚያደርስም ቢሆን)፤ በአስተዳደርና በፍቅር፤ በአኗኗርና በመሳሰሉት ማህበራዊ ግንኙነቶች ውስጥ በቂ ቦታ ያገኘ የማይመስለው ነው። በኔ ግምት፤ የትም ብትሄዱ «ማን ያውቃል እስቲ ዝም በሉ ...» የሚል፤ የጥርጣሬ መነፅር የማይለየው፤ ክፉውን ነገር ካለበት ፈልጎ የሚያሸት፤ ጭንቀት አድማጭ ሰው በተአምር አታጡም። እንዲህ አይነት ሰው ምግብ የሚያላምጠው፤ መንገዱን የሚጓዘውና የቢሮ ፋይሉን ሁሉ የሚያስተካክለው ሚርት በማይለየው ድብቅ ሐሳቡ እየተዋጠ ነው።

በምሳሌዊ አነጋገራችን ድመት «ሺ ቢታለብ ያው በገሌ ነው» አለች ይባላል እንጂ፤ «ምንጊዜም ቢሆን ተጠቅመን አናውቅም» በማለት ያለገደብ ማማረርን ሙያ አድርገው የያዙ፤ ከሰዎችም መካከል አሉ። ጉዳዩ ከራስ ጋር መሰላችት፤ ሌላው ከደረሰበት ደረጃ አለመድረስ፤ “የህይወት መክፈቻ ቁልፍ እድል ነው” በሚል እምነት መጠመድ፤ አካባቢንና ማህበራዊ ኑሮን መጥላትና በውስጣዊ ፍራት መብሰልሰል ሁሉ ያለበት ይመስለኛል።

በመስሪያ ቤቶች አካባቢ ብትሔዱ፤ ነገሮችን ጨለማ አድርገው የሚያዩ ለሌላው የሚያሳዩ ሰዎች አሉ። እነዚህ ሰዎች፤ የተጎነጎኑ ነገሮች እንዳይላሉ፤ የተወሳሰቡ ችግሮች እንዳይፈቱ አይነተኛ መሳሪያ የሚሆኑ ናቸው። እራሳቸው በሚኖሩበት ፍርሀት እና ጭንቀት በተሞላበት አለም፤ ሌላው እንዲገባ ይፈልጋሉ። ውል የለውም ብለው በጭፍን

የሚያምኑበትን የራሳቸውን ማህበራዊ አመለካከት፣ ወደ ሌላው ለማጋባት ይጥራሉ።

ጽልመታዊ አመለካከት ወደአምልኮ ደረጃ ባይደርስም ከመጥፎ እምነት ጋር አብሮ የተወለደ ያህል ይቆራኛል። መስመሩ ምን ጊዜም ሰፊ ነው ። ደግ ነገር የለበትም። «እንዲህ እንዲህ ሊሆን ነው» ለሚል ቀና አስተሳሰብ፣ ጋሬጣ ነው። ለእንዲህ አይነቱ ብሩህ ምኞትና ተስፋ፣ አማራጭ የሌለው አቋራጭ መልስ «አይሆንም፣ አያምረኝም» ብቻ ነው።

በቢሮዎች አካባቢ የሚኖር ጸላምተኛ፣ ሁሉ ነገር የማይጥመው፣ አዲስ ሐሳብ የሚያስበረግገውና ከነበረው ልማድ ለየት ያለ አዝማሚያ እንኳ፣ የሚያስከርፈው ነው። ለሱ፣ በመስሪያ ቤቱ የሚንቀሳቀሱ ሰዎች በጥቅሉ ፋይዳ ቢስ ናቸው። «የረባ ሰው የት አለበት ቤቱ ቤት መሰልዎት?» ከአፉ እማይለያት አባባል ናት። በሱ ግምት፣ ዘበኛው ነገርና፣ ተላላኪው ከርፋፋ፣ ደሞዝ ከፋዩ ሸረኛ ነው። በሱ ግምት፣ አለቃው እሱን አጋፍጦ ሲዞር የሚውል፣ ጸሐፊዎች በመታዘዝ ፋንታ መስታወታቸውን ደጋግመው ማየት ደስ የሚላቸው፣ ክበቡ የማንም ማጠራቀሚያ፣ የማስታወቂያ ሠሌዳው አሰሱን ገሰሱን መለጠፊያ፣ ስልኩ ሁሉ የማንም መጫወቻ ነው። መመረርና ማማረር የጽልመታዊነት ተጓዳኝ እንደመሆኑ፣ ያየውና የሰማው ቢያሰላጩው አያስገርምም። ወንበሩ ሰባራ፣ ቁልፉ ጠማማ፣ የሚጻፍበት ወረቀት ሻካራ እየሆነ ይታያል። «በቢሮው ደስ ተሰኝቻለሁ» ከሚል ይልቅ፣ የሌለ ቢንቢና ትንኝ በሃሳቡ እየፈለገ ቢገድል እርካታ ያገኛል።

የመስሪያ ቤቱን ጸላምተኛ በዚህ እንለፈውና ሌሎችን ጠቀስ አድርገን ነገራችንን እንቋጩው። ሁሉ ነገር የማይጥማቸው፣ ከደጉ ይልቅ፣ ክፉ ክፉው ብቻ የሚታሰባቸው ግለሰቦች በተለያዩ የማህበራዊ ህይወት መስኮች ይገኛሉ። «ጎበዝ የሚባል ተማሪ የታለ ዛሬ» የሚል መምህር፣ የቤት ስራተኞችን ሁል ጊዜ ሌባና ቀጣሬ አድርጋ የምታይ እመቤት፣ ጋራሻሮን ማመን የማይችል ባለመኪና፣ የሚገዛውን እቃ ሁሉ

የሚጠራጠር ገበያተኛ፣ በየቦታው አለ። አንዳንድ ጊዜ የሆቴል ምግብ በጭራሽ ምግብ ነው ብሎ የማያምን ሰው፣ እጁን ታጥቦ ገና ቁጭ ከማለቱ፣ አካባቢውን ከመሬት ተነስቶ ሲገላምጥ ሊያጋጥማችሁ ይችላል። ይህ፣ ይህ ሁኔታ እንደቢሮው ሰው መመረርና መበላጩት ይታከልበታል።

(መስፍን ሀብተማሪያም፣ የሴሲት ድምፃች እና ሴሶች ወገኖች፣ 1992፣ 21-30)

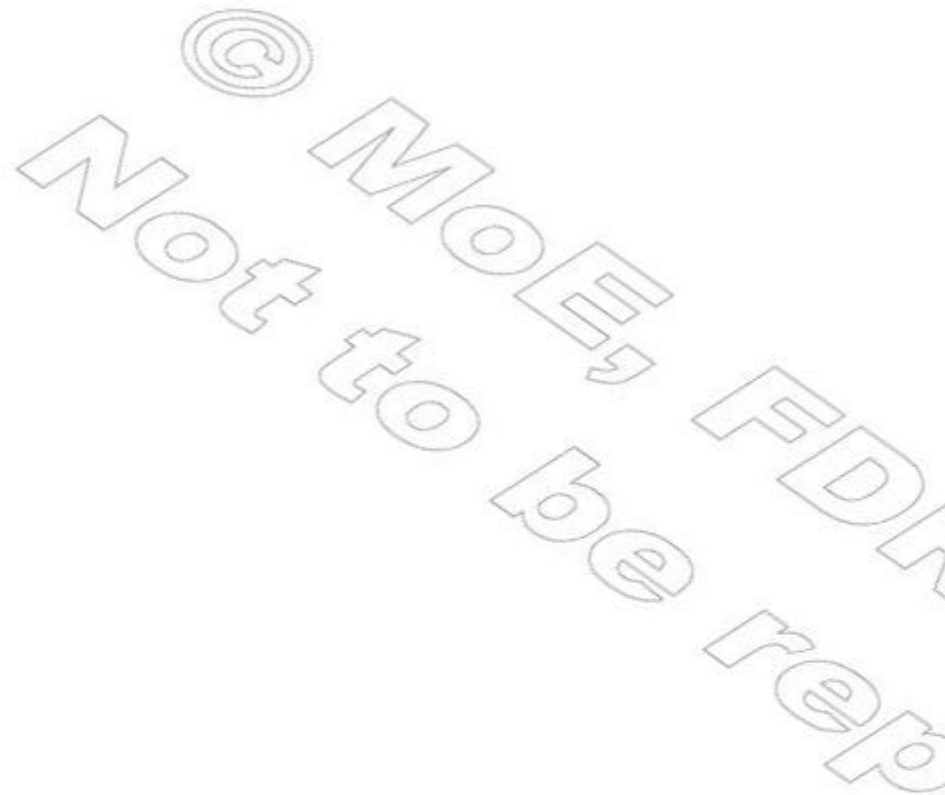
፩. ከዚህ በላይ ገጠመኝን እንዳወጋን ሰው፣ እስቲ እናንተም በዚህ ሳምንት የሚያጋጥማችሁን ሁሉ በማስታወሻ ከመዘገባችሁ በኋላ፣ የአድማጭን ቀሰብ ይስባል የምትሉትን አንድ ገጠመኝ በመምረጥ ሰክፍል ንደኛቻችሁ እንብቡላችሁ ።

፪. በሚከተሉት ዓረፍተ ነገሮች ውስጥ የተደጋገሙ፣ የተሰሰቹ፣ የተደረቱ እንዲሁም ሳያስፈልጉ የገቡ የተውሶ ቃላትና ሀረጎች ይገኛሉ። በጥንድ በመሆን በምሳሌው መሰረት ቃላቱንና ሀረጎቱን በሌሎች ቃላት በመተካት ዓረፍተ ነገሮችን እንደገና አስተካክላችሁ ጻፉ።

ምሳሌ፡ ዓረፍተነገር፡ ስጋዊ ሰውነት ፈራሽ ነው።

መልስ፡ ስጋ ፈራሽ ነው። ወይም ሰውነት ፈራሽ ነው።

1. ወተት የመሰለው ጥርሱ ከፊቴ አልጠፋም።
2. ወዳጄን ወንበር ውሰድ ብለው፣ «የቆመ ተጠቀመ ይባላል» አለኝ።
3. የሰው ልጅ በልቦናው አስቦ የሰራው ነገረ አያዳግመውም።
4. እኔ በሎጂክ አምናለሁ፣ እኔ ምክንያት በሌለው ተግባር አልሰማራም።
5. በሬድዮ የሰማሁት የትራፊክ አደጋ ሆዴ ገብቶ፣ ውስጤንና ልቤን ሰብሮታል።
6. አህያ ባናፋና በጮኸ ቁጥር የጅብ ጉሮሮ ይጮሀል።
7. ዛሬ ሊፍት ባላገኝ ኖሮ ትምህርት ቤት በሰዓቱ አልገኝም ነበር።
8. በተማሪዎች ቀን በዓል አከባበር ስነስርዓት ላይ በካሜራችን የወሰድነው ምስል፣ ሁሉንም የክብር እንግዶች ያሳያል።

9. አውቶቡስ ይገፍ እስከ ዋናው መንገድ ከመጣሁ በኋላ የቀረውን በእግራ ነካሁት።

የቃላት አጠቃቀም

በጽሑፍ የምንገልጸውን ሀሳብ መልክ፣ ስሜት፣ ድምጽ፣ ሽታ፣ ቅርጽ፣ አቀማመጥ፣ ጣዕም፣ ወዘተ. ለአንጻቢ በሚገባው መንገድ ለማስተላለፍ የቃላት ምርጫችንና አጠቃቀማችን ትልቅ ድርሻ አለው። ለምሳሌ፣ አንድ ወጣት ለፍቅረኛው በሚጽፈው ደብዳቤ "አኔ መናጢ ደሀ ብሆንም፣ አንቺን በልቤ አፈቀርኩ።" የሚል ዓረፍተነገር ቢያሰፍር፣ «መናጢ ደሃ»፣ «በልቤ አፈቀርኩ» የሚሉት ሀረጎች ድረታ ይታይባቸዋል። ምክንያቱም ደሃ ከተባለ ምንም የሌለው እንደሆነ፣ ማፍቀርም "በልብ" እንደሚያደር የሚታወቅ ነው። ከዚህ ይልቅ "አኔ ደሃ ብሆንም አንቺን አፈቀርኩ።" የሚል ቢጽፈው ኖሮ፣ ሃሳቡ ሳይደበሰበስ ባጭሩ ለመተላለፍ በበቃ ነበር። እናንተም በዚህ አይነት ከጽሑፋችሁ የቃላት ድረታን፣ የተሰለቹ ቃላትን፣ የማያስፈልግ ውሳኔንና ድግግሞሽን ማስወገድ ይኖርባችኋል።

ክፍል አራት፡- ስነሰሳን

፩. በሚከተለው ሰንጠረዥ የእርባታና የምሰረታ ቅጥያዎች ያረፉባቸው ቃላት ተሰጥተዋል። በተራ ቁጥር 1 እና 2 ላይ በተሰጠው ምሳሌ መሰረት ሰንጠረዥን አሟሉ።

ተ.ቁ	ቃል	ቅጥያ ምዕላድ	የቅጥያ ምዕላድ አይነት	የቅጥያ ምዕላድ ተግባር
1	መንፈሳዊ	- አዊ	የምስረታ ቅጥያ	ቅጽል መስራችነት
2	ትምህርት ቤታችን	- አቸን	የርባታ ቅጥያ	አገናዛቢ አፀፋነት
3	ዝናባማ			
4	ወታደርነት			
5	ንጥቂያ			
6	ረዳቱ			
7	መርዘኛ			
8	ዘመርን			
9	ሰበራችሁ			
10	ፈጣሪ			

የእርባታና የምስረታ ቅጥያ ምዕላዶች

ስለ እርባታና ምስረታ ቅጥያዎች ስናነሳ፣ በቅድሚያ “ምዕላድ ምንድን ነው?” የሚለውን መመልከት ጠቃሚ ነው።

ምዕላድ፡- ትርጉም አዘል የሆነ፣ ወደ ሌሎች ትርጉም ያላቸው አሀዶች ሊከፋፈል የማይችል የመጨረሻው ክፍል ነው። ምዕላድ በሁለት ይከፈላል።

1. ነፃ ምዕላድ፣ እራሱን ችሎ የሚቆም ትርጉም አዘል አሀድ ነው። ምሳሌ፣ ወንዝ፣ ዛፍ፣ አንበሳ፣ ፍየል ...
2. እስር(ጥገኛ) ምዕላድ፡- ወደ ነፃ ምዕላዶች ካልተጠጋ በስተቀር፣ እራሱን ችሎ የማይቆም ጥገኛ ምዕላድ ነው።

© MOE, FDK
Not to be rep...

ምሳሌ፣ ፍየሎች ፍየል [-ኦች]

[ፍየል] እራሱን ችሎ ስለሚቆም ነፃ ምዕላድ ሲሆን፤
[-ኦች] ደግሞ እራሱን ችሎ የማይቆም ጥገኛ ምእላድ ነው።

ጥገኛ ምእላዶች የእርባታና የምስረታ ቅጥያዎች በመባል በሁለት ይከፈላሉ።

፩. የእርባታ ቅጥያ ምዕላዶች፡- የተጠጉበትን ቃል፣ የቃል ክፍሉን ሳይለውጡ ቁጥሩን፣ መደቡን፣ ጾታውን፣ ሙያውን፣ እምርነቱን ለማመልከት የሚገቡ ጥገኛ ምዕላዶች ናቸው። ከላይ ባነሳነው ምሳሌ፣ [ፍየል] የሚለው ቃል [-ኦች]ን አስጠግቶ በቁጥር በዝቷል። ነገር ግን፣ የቃል ክፍሉ አሁንም “ስም” ነው። ስለዚህም እንደ [-ኦች] ያሉ የተጠጉበትን ቃል የቃል ክፍል የማይለውጡ ሲሆኑ የእርባታ ቅጥያ ምዕላድ በመባል ይታወቃሉ።

፪. የምስረታ ቅጥያ ምእላዶች፡- የተጠጉበትን ቃል፣ የቃል ክፍሉን የሚለውጡ ናቸው።

ምሳሌ፡- ባህላዊ ባህል[-ኣዊ]

[-ኣዊ] የተሰኘው ቅጽል መስራች ምዕላድ ባህል በሚለው ስም ላይ ተጠግቶ፣ በቃል ክፍሉ ስም የነበረውን ቃል ወደ ቅጽልነት ለውጦታል። ስለዚህም እንደ [-ኣዊ] ያሉ ጥገኛ ምዕላዶች የምስረታ ጥገኛ ምዕላዶች በመባል ይታወቃሉ።

፩. ከዚህ በታች በተሰጡ ቅጥዎች በምሳሌው መሰረት አንድ አንድ ቃል እያረገችሁ ወይም እየመሰረታችሁ የቅጥዎ ምዕሳዶቹን ተግባር ግለጹ።

ተ.ቁ	ቅጥዎ ምዕሳድ	ቃል	የቅጥዎው ዓይነት	የቅጥዎው ተግባር
1	- ሴ	መጽሐፈ	የእርባታ	ዘርፍነትን ማመልከት
2	- ሲታ			
3	- ካም			
4	- ካዊ			
5	- ኩ			
6	- ህ			
7	- ን			

ክፍል አምስት:- ስነጽሑፍ

- ፩. ወግ በሚለው ምንጣብ ውስጥ ያሉ ዘይቤዎችን ነቅሳችሁ በማውጣት ዓይነታቸውን ግለጹ፤ በምንጣቡ የያዙትን ሀሣብ ባጭሩ አብራሩ።
- ፪. በክፍል ሶስት በቀረበው "ጽልመታዊ አመለካከት" በሚለው ወግ ውስጥ ያሉትን ዘይቤያዊ አገላለጾች ዘርዝራችሁ መልእክታቸውን አብራሩ።
- ፫. ከዘረዘራችኋቸው ዘይቤያዊ አገላለጾች ውስጥ ተምሳሌትና አያዎ ዘይቤዎችን በመለየት፤ እንዴት የደራሲውን ሀሳብ አጉልተውና አድምቀው ማሳየት እንደቻሉ ባጭሩ አብራሩ።
- ፬. ከመጻሕፍት፣ ከጋዜጦችና ከመጽሔቶች አንድ ወግ ፈልጋችሁ ካነበባችሁ በኋላ፤ ተምሳሌትና አያዎ ዘይቤዎችን በመለየት የደራሲውን ሀሳብ እንዴት ማድመቅ እንደቻሉ በአንድ አንቀጽ አብራሩ።

ተምሳሌትና ጅም ዘይቤ

1. ተምሳሌት ዘይቤ

ተምሳሌት ዘይቤ የሚባለው አንድ ነገር ለሌላ ነገር በምልክትነት የሚወክልበትና ወካዩን በተወካዩ አማካኝነት አጉልቶ ለማሳየት የሚያገለግል የዘይቤ አይነት ነው።

ምሳሌ ሀ. የሰፈሩ አድባር ዛሬ ተረታች።

ለ. አምላኬ ፍሬ ባያድለኝም ሀብት አላሳጣኝም።

በሁለቱ ምሳሌዎች ውስጥ በቅደም ተከተል አድባር፣ ፍሬ የሚሉት ቃላት ተምሳሌታዊ ናቸው። አገባባቸውም ከተለመደው ፍቻቸው የተለየ ነው።

በምሳሌ ሀ. አድባር ለትልቅ፣ ለባለ ግርማ ሞገስ፣ ላንጋፋ፣

ለመመኪያ ተምሳሌት ነው።

በምሳሌ ለ. ፍሬ የአብራክ ክፍያ የልጅ ተምሳሌት ነው።

ተምሳሌት በሦስት የውክልና ደረጃዎች ይከፈላል። እነሱም፣ አለም አቀፋዊ ተምሳሌት፣ አገራዊ ወይም ተለምዶአዊ ተምሳሌትና ግላዊ ተምሳሌት ናቸው። ከላይ በምሳሌነት የቀረቡትም አገራዊ ወይም ተለምዶአዊ ተምሳሌቶች ናቸው።

2. ጅም ዘይቤ

ሁለት ተቃራኒ ሀሳቦችን በመያዝ በመጀመሪያ እንደሰሙት ወይም እንዳነበቡት እውነት የማይመስል (አይ! የሚያሰኝ) ሲሆን፣ እየቆዩ ሲያስቡት እውነትነቱ እየተገለጠ የሚሄድ (አዎ! የሚያሰኝ) ነው። መጠሪያውም "አይ" እና "አዎ" ከሚሉት ቃላት የተገኘ መሆኑን ልብ በሉ።

ምሳሌ ፣ ሀ. ትከሻይ እደነቡ እስክስታን ለምደል።

ለ. እራሱን ገድሎ የቀበረ ራሱ ነው።

© MOE, FDK
Not to be rep...

© MOE, FDR Ethiopia
Not to be republished

በምሳሌ ሀ. እስክስታ ባለም በደስታ ጊዜ በፈገገታ የሚከናወን ውዝዋዜ በመሆኑ ዘይቤውን በመጀመሪያ ስናነበው እንዴት እያለቀሱ እስክስታ ይወረዳል? ስንል ይሆናል። ቆይተን ስናስበው ግን በጥልቅ ትዝታ አለበለዚያም ከመጠን ባለፈ ደስታ ተውጠን እያነባን ስሜታችንን በጭፈራ የምንገልጽበት አጋጣሚ ይኖራል።

በምሳሌ ለ. አባባሉን በመጀመሪያ ስናየው “አንድ ሰው ራሱን ከገደለ እንዴት የራሱን ሬሳ መቅበር ይችላል?” እንል ይሆናል። ቆይተን ስናስበው ግን ሰውየው በገዛ እጁ ምክር አልሰማ ብሎ ወደቀ የሚል መልዕክት ያስተላልፋል።

የምዕራፍ ማጠቃለያ

በዚህ ምዕራፍ የወጣን ምንነት ከሌሎች የስነጽሑፍ ዘሮች ጋር እያነጻጸርን ሰማይት ሞክረናል። ወግ አጭር ዝርዋዊና ሲ- ልቦሰዳዊ የስነጽሑፍ ዘር መሆኑን፣ ከአትኩሮት አንጻር በነጠላ ጭብጥ ላይ ማጠንጠኑ ከአጭር ልቦሰድ ቢያመሳስሎም፣ አትኩሮቱን በሚያውቁበት መንገድ እንደሚሰደድ ተመልክተናል። በዚህ ክፍል አጭር ልቦሰድ ስጭብጡ መገላት ፋይዳ የሌለው ምንም ነገር እንደማይስገባና ታሪኩም ጥድሬያ እንደሚታይበት፣ በአንጻሩ ወግ ዙሪያ ጥምጥምና ልዩ እንደሆነ ተረድተናል።

ወግ ባላሳው ጭብጥ የሚካተቱ ዝርዝር ጉዳዮችን ሰማብራራት ሲል በማወዳደርና በማነጻጸር፣ በአስረጃዎች፣ በትርክቶች፣ በምልዕሶች፣ ወዘተ መጠቀሙን፣ ሌሎች የስነጽሑፍ ዘሮች እነዚህን ስልቶች ቢጠቀሙም በወግ ውስጥ ግን እስከነውበታዊ እሴታቸው አይሰው እንደሚገኙ ተመልክተናል። ወግ ከድምፀቱ አንጻር ሲታይ አብዛኛውን ጊዜ የትዝብት፣ የትርብት፣ የምፀትና የሸርደዳ እንጂ፣ የቁጣ የተግሳጽ፣ ወዘተ እንደሚሆን ተመልክተናል።

በሌላ በኩል ወገችን አንብበን ፍሬ ሐሳባቸውን በራሳችን አባባል ገልጻል። የተሰደደ ቃላትን አገባባዊ ፍቺ ከመስጠታችንም በላይ፣ ከጽሑፍ ውስጥ የቃል ድግግሞሽን፣ ድረታን፣ አሳሰፈላጊ ውስትን፣ የተሰለፉ ቃላትን አስወግደናል። የየዕለት ገጠመኛችንን በማስታወሻ በመያዝ ወግ ጽፏል። ከዚህ በተጨማሪም፣ ስለእርባታና ምስረታ ቅጥድ ምዕሳዶች ባላንበት ክፍል፣ ምዕሳድ ትርጉም አዘል የሆነ፣ ወደ ሌሎች ትርጉም ያላቸው አሀዶች ሲከፋፈል የማይችል የመጨረሻው ክፍል መሆኑን ተመልክተናል። ምዕሳድን በነፃና በእስር (ጥገኛ) ምዕሳድ በመክፈል በምሳሌ አስደግፈን ከማይታችንም በላይ፣ እስር (ጥገኛ) ምዕሳድን በሁለት (በእርባታና በምስረታ ቅጥድ ምዕሳድ) ክፍሉን አብራርተናል። በመጨረሻም ተምሳሌትና አዎዎ ዘይቤዎችን በመለየትና ከጽሑፍ ውስጥ በመንቀስ ለሀሳብ ማድመቂያነት የሞሉበትን ሁኔታ መርምረናል።

© MOE, FDI
Not to be repub

የክሰሳ ጥያቄዎች

- ፩. በወግና በአጭር ልቦለድ መካከል ያለውን አንድነትና ልዩነትን ግለጹ።
- ፪. ለሦስቱ የተምሳሌት ዘይቤ ክፍሎች (አለማቀፍዊ፣ ተለምዶአዊና ግላዊ ተምሳሌት) ምሳሌ የሚሆኑ ሁለት ሁለት ዘይቤያዊ አገላለጾችን ከሰጣችሁ በኋላ፣ ለሀሳብ ማጉያነት የዋሉበትን ሁኔታ አብራሩ።
- ፫. ወግን ኢ- ልቦለዳዊ የስነጽሑፍ ዘር የሚያሰኘው ነጥብ ምንድን ነው?
- ፬. ከመጻሕፍት፣ ከመጽሔቶችና ከጋዜጦች አንድ ወግ ፈልጋችሁ ካነበባችሁ በኋላ፣ ጸሐፊው የተጠቀማቸውን ዘይቤያዊ አገላለጾች ለቅማችሁ በማውጣት፣ ሀሳብን አጉልቶ በማሳየት በኩል የተወጡትን ሚና በጽሑፍ አብራሩ።
- ፭. የሚከተሉትን ቃላት በምዕላድ ተንትኗቸው።
 1. ወላጆቹ
 2. መተከዙን
 3. ንደኞቹን
 4. መልማዩን
 5. ፍርደኛውን

© MOE, FDI, Not to be republished in Ethiopia

የገንዘብ ማመሳከሪያ ቅጽ

፩ ከዚህ በታች በዚህ ምዕራፍ የቀረበውን ትምህርት ምን ያህል እንደተረዳችሁ የምታመሳክሩበት ሰንጠረዥ ቀርቧል። በዚህ መሠረት በእያንዳንዱ የማመሳከሪያ ነጥብ ትይዩ ስለመረዳታችሁ እርግጠኛ ከሆናችሁ የ (v)፣ እርግጠኛ ካልሆናችሁ የ(?)፣ መሉ ስመሉ ካልተረዳችሁ ደግሞ የ(X) ምልክት በማድረግ ሰንጠረዥን አሟሉ።

ተ ቁ.	የማመሳከሪያ ነጥቦች	(v)	(?)	(X)
1	ወግ ከሴሎች የሥነጽሑፍ ዘርፎች ጋር ያለውን ዝምድናና ልዩነት ተረድቻለሁ።			
2	ለቃላት ዕርባታና ምሥረታ የሚያገለግሉ ቅጥዶ ምዕሳዶችን ተግባር መግለጽ ችያለሁ።			
3	ከሚቀርብልኝ ጽሑፍ ውስጥ አሳስፈላጊ ቃላትን ሰይፍ አውጥቻለሁ።			
4	ያነበብኩትንና ያዳመጥኩትን ወግ ያደነቅኩበትን ምክንያት በራሴ አባባል መግለጽ ችያለሁ።			
5	የየዕለት ገጠመኝን በማስታወሻ በመያዝ ተከታትያለሁ።			
6	ከወገኛ ውስጥ ዘይቤዎችን ሰይፍ አውጥቻለሁ።			
7	ተምሳሌትና አደዎ ዘይቤዎችን ከወግ ጽሑፍ ውስጥ ሰይፍ አውጥቻለሁ።			

፪. ከዚህ በላይ በሰንጠረዥ የ(?) እና የ(X) ምልክት ያደረጋችሁባቸውን ነጥቦች በሚገባ እስክትረዱቸው ድረስ፣ የምዕራፉን ትምህርት ደጋግማችሁ ክልሱ።